

VLEUGEL SLAG

Marieke Luiten
**VLEUGEL
SLAG**

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

ISBN 978 90 239 9459 6
NUR 301

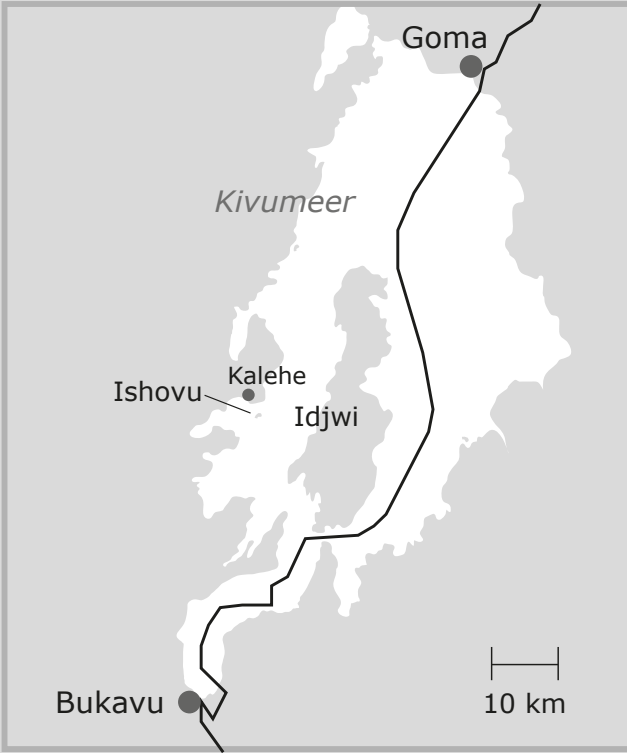
Ontwerp omslag b'IJ Barbara
Omslagbeeld Robert Jones / Arcangel Images
Lay-out en dtp Gerard de Groot
Auteursfoto Karakteristiek Fotografie

© 2014 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

Voor *Marieke de Jong*
(16-09-11, Alblasserdam)
en
Marieke Aimée Barhama
(18-06-12, Idjwi, DR Congo).

**Democratische Republiek
Congo**

Inhoud

Congo: een land van dans en tranen	II
Coca-Colarood	17
Hagedisblauw	33
Houtskoolzwart	46
Bliksemwit	62
Handpalmroze	76
Crucifixbruin	90
Lavarood	106
Chukudugoud	121
Bruidsjurkwit	135
Primusblauw	152
Golfplatengrijs	168
Petroleumgeel	178
Palmbiadgroen	190
Bloedrood	207
VN-blauw	216
Cassavewit	232
Verklarende woordenlijst	243
Dankwoord	250

Congo: een land van dans en tranen

In januari 2011 vertrokken Andreas en ik naar DR Congo, een land zo groot als West-Europa, in het midden van Afrika. Andreas werkte voor de hulporganisatie ZOA, ik ging mee om me te oriënteren op het schrijven van een roman. We woonden in het oosten, in de provincie Noord-Kivu, in Goma, een stad van een miljoen inwoners. Op een weblog schreef ik stukjes. Over het land, over dreiging en onrust, over veroveringen en oprukkende rebellen, over het gewone leven dat ondanks alles doorging. Lezers begrepen vaak niet over welke gevechten ik schreef, welke belangen er speelden en waar de dreiging vandaan kwam, terwijl het leven in Congo elke dag door de oorlog wordt gekleurd.

De Congo-oorlogen

De Democratische Republiek Congo ligt in Centraal-Afrika. Het is een groot land met zo'n 75 miljoen inwoners. Tot 1960 werd het gekoloniseerd door België, de voertaal Frans herinnert daar nog altijd aan. In de jaren zestig werd het land onafhankelijk. Mobutu werd al snel president en noemde het land vanaf 1971 Zaïre.

Begin jaren negentig woedden er hevige burgeroorlogen in Rwanda en Burundi, de landen die aan het oosten van Congo grenzen. In Rwanda mondde dit uit in een genocide:

in een periode van ongeveer drie maanden werden op systematische wijze 800.000 Tutsi's door het Rwandese leger en Hutu-milities omgebracht. Zowel Hutu-strijders als Tutsi-vluchtelingen zorgden voor onrust in het oosten van Congo. Samen met talloze interne factoren leidde dit tot de eerste Congo-oorlog, waarin Mobutu werd verdreven en Zaïre de naam Democratische Republiek Congo kreeg.

Helaas was deze oorlog slechts de opmaat voor de tweede Congo-oorlog, die ook wel de Afrikaanse Wereldoorlog wordt genoemd. Er waren negen landen bij betrokken en vele milities. De strijd draaide om diverse belangen. De etnische strijd tussen Hutu's en Tutsi's is er één van. Een andere is de macht over bodemschatten, waaronder mineralen als coltan, dat gebruikt wordt in mobieltjes en andere elektronica.

Hoewel de oorlog officieel eindigde in 2003 woedt de strijd in het oosten van Congo nog altijd door. Verschillende militante strijdersgroepen bevechten zowel elkaar als het Congolese leger (FARDC)*. Er zijn er naar schatting zo'n vijftig, waaronder ook milities uit de buurlanden Oeganda, Rwanda en Burundi. Een ervan is de rebellengroep M23, die in november 2012 de stad Goma innam en een jaar later definitief verslagen werd. Door de aanwezigheid van rebellengroepen staat Oost-Congo onder zware druk. Vooral de provincies Zuid- en Noord-Kivu zijn onveilig. De VN zijn al jaren actief aanwezig. De vredesmacht (MONUSCO genoemd) is de grootste en duurste wereldwijd, maar is nog niet in staat werkelijke vrede te bewerkstelligen.

Een gebroken land

De gevolgen van de oorlog zijn enorm. De laagste schattin-

* Achter in deze roman is een lijst opgenomen van alle vreemde woorden en afkortingen, evenals een vertaling van de liedteksten.

gen komen uit op 5,4 miljoen doden sinds 1998. De oorlog is de op één na grootste in honderd jaar (na de Tweede Wereldoorlog). Er zijn duizenden mensen op de vlucht. Daarnaast is er armoede, worden er kindsoldaten gerekruteerd en is er veel seksueel geweld. Volgens VN-cijfers worden alleen al in de provincie Zuid-Kivu dagelijks veertig meisjes en vrouwen verkracht. Een derde van de gerapporteerde gevallen betreft kinderen.

Corruptie, kindsoldaten, seksueel geweld, onbestuurbaarheid, een overvloed aan gewapende militaire bewegingen, armoede. DR Congo is, in ontwikkelingstermen gesproken, een ‘failed state’, een mislukte staat. Volgens de UNDP’s *Human Development Index* scoorde Congo een tijd lang het slechtst wereldwijd. Margot Wallström, speciaal gezant van de VN voor seksueel geweld in conflictgebieden, omschreef het land als ‘the rape capital of the world’, de verkrachtingshoofdstad van de wereld. Het laat iets zien van het uitzichtloze beeld dat men heeft van Congo.

De uitzichtloosheid verklaart de mediamoeheid, die er helaas voor zorgt dat het verhaal van Congo zo weinig aandacht krijgt. Marcia Luyten schreef in het tijdschrift *Internationale Samenwerking*, de voorloper van *OneWorld*: ‘Desondanks blijkt een verhaal over extreem gewelddadige verkrachtingen bij Nederlandse bladen niet erg gewild. “We deden vorige maand al Afrika.” En: “Dat verhaal over verkrachting kennen we nu wel.”’

Helden van Congo

Maar Congo is méér dan het falen van zijn regering, de oorlog en de ellende. Ondanks alles is het ook een land van zang en dans, van moedige vrouwen en mannen, van geloof en wilskracht. Sommige Congolezen zijn ware helden.

Denis Mukwege (1955) is zo iemand. Deze arts heeft

duizenden vrouwen en meisjes geopereerd om hun kapotte vagina's te herstellen. Hij springt voor vrouwen in de bres en wordt daarom met de dood bedreigd. Na een moord-aanslag moest hij vluchten voor zijn leven. Hij is in het Europees Parlement, in het Witte Huis en bij de VN in New York ontvangen en kreeg meerdere prijzen. Maar zolang de situatie in Congo niet is veranderd, zet hij de strijd voort. Zoals hij zijn er meer artsen die onder alle omstandigheden op hun post blijven. Dokter Paluku, die ook een rol speelt in deze roman, is zo'n dokter. Ook hij gaat door met zijn werk, betaald of onbetaald, in veiligheid of onveiligheid. Toen ik geëvacueerd was vanwege een aanval van de rebellengroep M23 op Goma, belde ik hem op. Het was gevaarlijk bij het ziekenhuis, er waren mortieraanslagen en het medisch personeel had de kliniek verlaten. Maar hij was bezig een meisje te helpen dat aan het bevallen was.

Andere helden zijn de vele moedige vrouwen met wilskracht en doorzettingsvermogen. Ondanks het lijden dat hun leven tekent, proberen ze elke keer de draad van hun leven weer op te pakken.

Dans en tranen

De periode dat we in Congo woonden, was niet altijd makkelijk. Naast de onveiligheid en onrust waarmee we moesten omgaan, waren er echter ook mooie dingen. De gastvrijheid, de humor, de expressieve muziek en dans, de levenslust van de mannen en vrouwen die ik sprak. De kracht van families. Veel mensen zijn actief betrokken bij een kerk (meer dan 90 procent van de bevolking noemt zich christen). Het viel me op dat Congolese vrouwen God niet als verantwoordelijk zien voor het leed dat hun kan overkomen, maar dat ze Hem wel betrekken bij hun dagelijkse leven. Ze bidden om geld, of om voedsel. Ook in de geloofs-

beleving staat vooral het praktische centraal: omzien naar je naaste, je eten delen met je burens, je kleren uitlenen.

In deze roman wil ik de situatie in DR Congo onder de aandacht brengen. Het verhaal gaat over liefde, verraad en culturele druk in het roerige oosten van het land, verteld vanuit het perspectief van Sara, een jonge Congolese.

Februari 2014, Marieke Luiten

Meer weten?

Wij woonden in de Democratische Republiek Congo of Congo-Kinshasa, niet te verwarren met Congo-Brazzaville, een ander land in Afrika.

Het kan zijn dat dit boek onverhoopt bijdraagt aan bepaalde denkbeelden. Alsof er geen goede Congolese huwelijken zouden bestaan. Alsof slachtoffers van verkrachtingen per definitie vrouw zijn. Dat is niet de bedoeling. Er zijn wel degelijk goede huwelijken in Congo. En seksueel geweld treft ook mannen en jongens, al is het taboe vaak te groot om erover te praten.

David van Reybrouck zette met zijn bestseller *Congo. Een geschiedenis* (2010) het land meer op de kaart. Hij won daarmee de AKO-literatuurprijs. Het boek geeft een goede beschrijving van de geschiedenis en problematiek van Congo.

De tweeling Femke en Ilse van Velzen maakte films over het seksueel geweld in Congo en het functioneren van het rechtssysteem. Ze geven een goed beeld van de situatie. In de films komen zowel slachtoffers als kindsoldaten en daders aan het woord. Meer informatie over de documentaires is te vinden op www.ifproductions.nl.